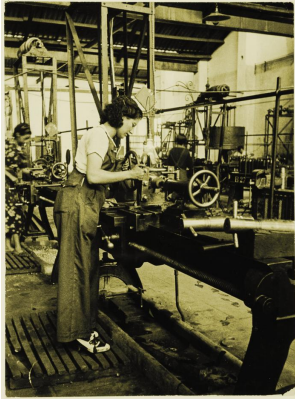

Endüstride işçilerin Özyönetimi

Anarşist Ekonomi Tartışmaları (19)

Augustin Souchy

10.02.2016

Meydan Gazetesi'nin bir önceki sayısında, "Anarşist Kolektifler, İspanya Devrimi'nde İşçilerin Özyönetimi, 1936-1939" adlı derlemeden bir bölüm aktarmıştık. Bu sayıda yer verdiğimiz yazı, yine aynı kitaptan ve yine Augustin Souchy imzasıyla 1936 deneyimini yaratan süreçleri, anarşist devrimin ekonomik başarılarını ve ekonomik yapının nasıl kurulduğunu açıklıyor. Hem günlük ekonomik yaşamdan örnekler içeren, hem de ekonomiyi daha geniş bir çerçeveden değerlendirmemize olanak veren yazı, Souchy'nin "Kolektifleştirmelerden: İspanya Devrimi'nin İnşası (1936-1939)" adıyla kitaplaştırılan belgelere yazdığı önsöz ve İspanya Politik Krizinde Anarşistler kitabında yazılardan derlenmiş. Bu yazının dipnotlarını, editör Sam Dolgoff'un verdiği açıklayıcı bilgileri içerdiği için yazıyla birlikte yayımlıyoruz.

Faşist saldırının püskürtüldüğü 19 Temmuz ve sonrasında büyük ticari ve sanayi mülkler sahipleri tarafından terk edildiler. Demir yollarının, şehirlerarası taşımacılık şirketlerinin, büyük metal ve makine fabrikalarının, tekstil endüstrisinin, vb. üst düzey yöneticileri, gözden kayboldular. İşçilerin, faşist askeri darbeye karşı örgütlediği devrimci genel grev, Barcelona ve çevresinde ekonomik hayatı felce uğrattı. Faşistlere karşı kazanılan zaferle birlikte, işçiler işlerine geri dönmeye karar verdiler. Fakat genel grev, sadece daha iyi çalışma şartları için yapılan bir grev değildi. Patronlar gitmişti. Burjuva cumhuriyetçileri, üretimi nasıl tekrar başlatacaklarını bilmiyorlardı.

İşçiler artık patronlarından emir alan çalışanlar olmaktan çıktılar ve kontrolü ele alarak bütün ekonominin yönetiminden sorumlu hale geldiler. Kısacası, bu andan başlayarak işçiler, ekonomik hayatın verimli bir şekilde işletilmesinden sorumluydu.

Fakat kolektifleştirme, önceden tasarlanmış bir plana göre yaratılamaz. Gerçekte, önceden hiçbir şey hazırlanmamıştı ve bu acil durumda her şeyi doğaçlama yapmak gerekiyordu. Her devrimde olduğu gibi, pratik teoriden önce geliyordu. Aslında teoriler, sürekli kendini dayatan gerçeklere göre evriliyor ve değiştiriliyordu. Yeni bir toplumsal örgütlenmenin zamanla, barışçıl yollarla evrileceğini

savunanlar ne kadar yanlıyorsa, siyasi güç işçi sınıfının eline geçer geçmez yeni toplumsal düzenin kolayca kurulabileceğine inananlar da bir o kadar yanılıyorlar.

Bu iki görüş de hatalıdır ve şöyle bir tanımlama daha doğru olacaktır: Yeni toplumsal biçimlerin ortaya çıkması ve kurulması için kapitalist devletin ordu, polis ve kamu güçlerinin kırılarak yolun açılması gerekir. Ve ayrıca vurgulamak gerekir ki, yeni ekonomik yaşamın yaratıcıları, örgütsel görevlerini, amaçlarını ve taktiklerini net bir şekilde kavramış olmalı, teorik ve pratik olarak hazır olmalıdır. Her toplumsal teori, ciddi oranda ütopya içerir. Ve böyle olması iyidir, çünkü ütopya olmadan yeni bir şey yaratılamaz. Amaçlarımızı nasıl gerçekleştireceğimiz hakkında kesin fikirler, kavramlar ve yorumlar, gelecek tahayyülümüzden kaynaklanmalıdır.

İspanya'da, özellikle de Katalonya'da, toplumsallaşma kolektifleştirmeyeyle birlikte başladı... Toplumsallaşma aniden olmuş olsa da, anarşist doktrinin etkisi tartışılmaz... Grup ve sendika meclislerinde, broşür ve kitaplarında, devrimin sorunları sürekli ve sistematik olarak tartışılıyordu. Proletaryanın zafereinden sonra ne yapılması gerekir? Devlet aygıtı parçalanmalıdır. İşçiler endüstrileri kendileri işletmelidir. Sendikalar bütün ekonomik hayatı kontrol etmelidir. Sendikanın ilgili endüstri kolları üretimi yö-

netmelidir. Yerel federasyonlar tüketimi ve dağıtımı işletmelidir.¹

Devrimin ertesini günü, devrimcilerin en acil işi halkın beslenmesidir... Devrim sırasında aç bir halkın, ilkesiz maceracılar ve demagoglar tarafından aldatılması kaçınılmazdır. (Bkz: Kropotkin, Ekmegin Fethi) Sokaklarda hala çatışma sesleri yankılanırken, Asbastos Komitesi temel gıda maddelerinin dağıtımını çoktan üstlenmişti.² Bu komiteler mahallelerden ve ilçelerden (Barrio) başladı.³

¹ Bunlar işçilerin, faşistleri yenilgiye uğrattıktan sonra hemen uygulamaya koydukları düşüncelerdi. Jose Peirats, bu kısmın son bölümünde, nasıl başladıklarını grafiklerle özetliyor.

² Tam ismiyle İşçilerin Kontrol ve Yönetim Komiteleri

³ 1.200.000 kişilik bir şehir olan Barcelona'yı (İspanya'nın en fazla nüfusa sahip şehri) doyurmak ve ekonomik hayatı yeniden başlatmak azımsanacak bir başarı değildir. Souchy, gıda sendikalarıyla birlikte otel ve lokanta işçilerinin de her mahallede komün yemekhaneleri açtığını bildiriyor. Broué ve Témime, Ağustos ayında gıda komitesinin "sendika kartı gösterip girilebilen açık lokantalarda, günde 120.000 e yakın insanı doyurduğunu" belirtiyor. (sayfa 166) Büyük gıda toptancıları kolektifleştirildi. Otuz sendika birleşerek Gıda İşçileri Endüstri Sendikasında örgütlendi (en önemlileri fırınlar, kasaplar, mandıra). Sendikalar, üyelerin genel toplantılarında kendi ücretlerini sabitlediler. İşçiler kendi kendilerinin patronu oldular. 500 işçinin koordine ettiği sistem, bütün Katalonya'yı kapsıyordu. Broué ve Témime'nin vardıkları sonuç, "cephedekiler ve şehirde yaşayanlar için gerekli gıda erzakı güvenceye alınırken fiyatlarda bir artış olmadı." (sayfa 166)

Komiteler erzakları büyük depolarda toplayıp saklıyorlardı. Marketler sendikanın kontrolü altında açık kaldı ve malların tedarik işi komitelere verildi. Komitenin hareketli birimleri, şehirdeki ürünlerle takas ederek çevre köy ve çiftliklerden yiyecek topladı. Komiteler az bulunan erzaklar için bir dağıtım ve paylaşım sistemi düzenlediler. Örneğin, süt, tavuk ve yumurta gibi gıdalar hastane ve diğer acil durumlar için ayrıldı. Yaralı militanlar, çocuklar, kadınlar ve yaşlılar öncelikliydi. Başlangıçta, tedarikçilerle serbest bir takas sistemi kuruldu: endüstri ürünlerine karşılık çiftlik ürünleri. Birçok durumda, gıda ve diğer ihtiyaç maddeleri karşılığında verilen karne ya da makbuzlar, sendikalar ve Katalonya Generalidad (hükümet) tarafından garantiliydi ve ileri bir tarihte tahsil edilebiliyordu.

Anarşistlerin ısrarı üzerine, Generalidad bankalara el koydu ve faşistlerle işbirliği yaptığına hükmedilen ya da şüphelenilen herkesin hesaplarını ve kaynaklarını dondurdu. Anarşistler, devrimin bu coşkulu anlarında, paraya hiç önem vermediler. Kiliselerden, manastırlardan ve zenginlerin malikanelerinden kolektifleştirilen banknotlar saymaya ya da gözetime bile gerek duymadan komitelere ya da Generalidad'a teslim edildi. Kağıt paralar, kimi zaman, diğer dini simgeler, tapular, hisse ve tahvil senetleri, vb. ile birlikte yakıldı. Altın ve gümüş paralar döviz

olarak kullanılmak üzere ayrıldı. Örgütler kısa süre sonra bu paranın, boşa harcanmak ya da yok edilmek yerine ülke dışından silah ve diğer ihtiyaçları almak için kullanılabileceğini ve kullanılması gerektiğini anladılar. Merkezi hükümet umursamazca ya da bilerek bu gerçeği göz ardı etmişti.

CNT işçilerinin mülkleri kolektifleştirmesi kendiliğinden gerçekleşti. İşçiler, barikatlarda yaşamlarını ortaya koyduktan sonra aynı koşullarda fabrikalara dönmeyi reddettiler. CNT'nin Kara Kızıl bayrağı işgal fabrikalarında dalgalandı. Üretimin ve hizmetlerin verimliliği için, aynı işçiler ve aynı teknisyenler daha önce birlikte çalıştıkları fabrikalarda işletmeyi, kontrolü ve yönetimi ellerine aldılar.

CNT işçileri 1931'den beri Ulusal Endüstriyel Federasyonları'nda örgütlenmişti.⁴ Bu hazırlık, (ekono-

⁴ CNT, 1919'da düzenlediği Madrid Konferansında, çağ dışı kalmış olan meslek-sindikası yapısının yerine modern endüstrinin büyümesine uygun olarak, endüstri sendikası örgütlenme biçimini benimsedi. Bu değişimin aşırı merkezileşmeye yol açacağını ve çeşitli yerel sendikaların bağımsızlıklarını yitireceğini öne sürerek karşı çıkanlar oldu. Endüstri sendikası örgütlenme biçiminin benimsenmesi kararı iptal edildi (1919), ama daha sonra CNT'nin 1936 kongresinde uygulamaya kondu. Kongre, 18 endüstriyel federasyonuna ayrıldı (daha sonra, 1938 Valencia CNT ekonomik birleşik oturumunda 15'e indirildi). Endüstriyel sendikalar hiçbir şekilde, çeşitli mesleklerin özgürlüğünü kısıtlamadı. Endüstri sendikası temelde, her biri kendi alanında tamamen bağımsız ha-

minin) devrimci örgütlenmesine ve koordinasyonuna yardımcı oldu. Endüstrinin üretim merkezleri birbirlerine bağlı birimlerden oluşuyordu. İşgal edilen her burjuva tesisi kolektif olarak işletiliyor ve işçilerin üretim noktasında oluşturdukları meclislerde özgürce belirledikleri yetenekli işçi ve teknisyenler tarafından idare ediliyordu.

Bazı endüstrilerde kolektifleştirme, yerel sınırların çok ötesine geçti. Bazı bölgelerin tamamı ya da hammaddesinden bitmiş ürüne kadar bazı endüstrilerin tamamını kapsamına alabiliyordu. Böylesi kolektifleştirmelere “toplumsallaşmış endüstriler” deniyordu. Örneğin Barselona kereste endüstrisi, orman kamplarından imalata ve tahta ürünlerin satışına kadar, kesintisiz ve koordineli bir birim oluşturuyordu.

Makinelerden en fazla faydayı alabilmek ve el işlerini verimli kılabilmek için ufak atölyeler birleştirilerek “talleres confederales” adı verilen büyük modern fabrikalara dönüştürüldü. Bu yöntem teknik gelişmenin de en üst seviyede gerçekleşmesini sağladı.

Bir başka örnek, fırın endüstrisiydi. İspanya'nın geri kalanında olduğu gibi, Barselona'nın ekmekleri ve kekleri, gece saatlerinde yüzlerce ufak fırında pişi-

reket eden, birbirlerine bağlı meslek gruplarının bir federasyonuydu. Endüstri sendikası, kapitalizm altındaki proletaryanın kavga kapasitesini artırmakla kalmadı, ayrıca yeni toplumsallaştırılmış ekonominin temelini oluşturdu.

yordu. Bunların çoğu, hamam böcekleri ve farelerle dolu, rutubetli, loş bodrum katlarında bulunuyordu. Bu haldeki bütün fırınlar kapatıldı. Daha iyi teknik donanımla ve ocaklarla yapılan yeni fırınlarda, daha fazla ve daha iyi ekmek ve kek pişirildi.

Henüz kolektifleştirilemeyen işletmeler de işçilerin kontrolüne alındı. Sahiplerinin finansal ve diğer hareketleri yakından takip edildi. Bu fabrikalardaki kontrol komiteleri, idarecileri gözlemek, şirketin ekonomik durumunu takip etmek ve ürünlerin gerçek değerlerini hesaplamakla görevliydi. Siparişler, hammadde ve bütün işlemlerin maliyeti hakkında veri topluyorlar, makinelerin durumunu ve ücretleri takip ediyorlardı; (işletme sahiplerinin ve onların kuklalarının karşı-devrimci sabotajlarına karşı özel bir dikkatle) yolsuzluklara karşı önlem alıyorlardı.

İşçilerin kontrolü, çoğu zaman kolektifleştirmeye geçiş dönemi oluyordu. Kontrol komiteleri de kolektifleştirilmiş fabrikanın teknik/idari komitelerine dönüşüyordu. (Her durumda, hem kontrol komiteleri, hem de teknik/idari komiteler, o işletmenin işçilerinin genel meclisi tarafından seçiliyordu.) Üretimin, dağıtımın ve yönetimin devrimci örgütlenmesinde kullanılan bu yöntemler, özgürleştirilmiş bölgelerin hepsinde ve her zaman anarşist eylemcilerin etkisiyle uygulanıyor ya da o anda geliştiriliyordu...

İşçilerin kontrolü konusunda UGT ve CNT'nin anlayışları temelde farklıydı; UGT, işverenlerle birlik olup işçilerden sıkıp çıkartabileceğinin en fazlasını almaya çalışırken; CNT ise işverenden kurtulup yönetimi ele almak düşüncesiyle, işvereni denetlemek üzere bir kontrol uyguluyordu.

Asturias'ın ikinci önemli endüstrisi olan balıkçılık endüstrisinin kolektifleştirilmesi, işleme tesisleri, balık konserve tesisleri ve kuru balık işleme tesislerini de kapsıyordu. Toplumsallaştırma, balık işçileri sendikasının inisiyatifi ile başladı. Şehirlerde ve köylerde, kooperatifler "Kooperatif Federasyonlar Konseyi" örgütünde birleşerek dağıtım işlerini üstlendi. Bu deneyimin ilk aylarında para yürürlükten kaldırıldı. Ailenin ihtiyaçlarını tedarik etmek için, çeşitli isimlerle çıkarılan üretici ve tüketici kartlarını göstermek yetiyordu. Balıkçılar mallarını getirip, karşılığında bu kartlardan alıyorlardı. Benzer bir sistem, (Laredo şehri) Santander'de, CNT ve UGT arasındaki bir anlaşma ile birlikte denendi.

Sindicatos Unicos Aralık 1936'da yapılan bir birleşik oturumda, burjuvanın aşağılık endüstri sistemindeki saçma verimsizlikleri analiz ederek toplumsallaştırma için normlar belirledi. Alıntılıyoruz:

Çoğu ufak imalathanenin en büyük eksikliği, parçalanmışlık ve teknik/fi-

nansal yetersizliktir. Bu eksiklik, onların modernleşmesini ve daha iyi imkanlar ve koordinasyonla daha iyi ve verimli üretim birimlerinde birleşmelerini engellemektedir... Bizim için, toplumsallaşma her bir endüstride bu eksiklikleri ve örgütlenme sistemlerini düzeltmelidir... Bir endüstriyi toplumsallaştırmak için, her bir endüstri kolundan farklı birimleri, genel ve bütünlük bir planla uyumlu olarak birleştirmeliyiz. Genel plan, üretimin ve dağıtımın iyi ve verimli örgütlenmesini engelleyen rekabeti ve diğer sorunları önlemelidir...

Bu belge, kolektifleştirmenin evriminde önemli bir yer tutar. İşçiler, kolektifleştirmenin kısmi olması durumunda, zamanla yozlaşarak bir çeşit burjuva kooperatifçiliğine dönüşeceğini dikkate almalıdırlar. Rekabet içinde kendi kolektiflerine kapanan işletmeler, parselleyen klasik tekellerin yerini alır ve yozlaşarak bürokrasiye dönüşür: yeni bir toplumsal adaletsizlik biçimine doğru ilk adım. Kolektifler, er geç, eski burjuva şirketler kadar vahşi ticari savaşlar yürütmeye başlar. Bu yüzden, kolektivist anlayışın tabanını genişletmek ve endüstrinin tümünde bütünlük dayanışmayı artırıp endüstriyi uyumlu bir ko-

müne dönüştürmek gerekir. En etkili anarşistlerin ve sendikalistlerin, en başından itibaren savundukları toplumsallaştırma anlayışı budur...

İşçilerin Kontrolü mü, İşçilerin Özyönetimi mi?

İşçilerin kontrolü kavramı, son zamanlarda Batılı sosyologlar ve endüstri yöneticilerinin yanı sıra sosyal demokrat sendika liderleri arasında popüler hale geliyor. “Katılımcılık”, “demokratikleşme” ve “ortaklaşa karar verme” gibi ifadelerle bu kavrama atıf yapılıyor. Gelişmiş endüstriyel kapitalizmdeki işlevi iş yerinde yeni ortaya çıkan sıkıntı ve yabancılaşma sorunlarını çözmek olan bu kişiler, işçilerin kontrolünü umut verici bir çözüm olarak görüyorlar... İşçilerin çok az etkili olabilecekleri koşullar, karar alabilecekleri kesinlikle sınırlı bir alan, iş yeri koşullarının belirlenmesinde -en fazla ikincil- söz hakkı verilen bir çözüm. Kapitalistlerin izin verdiği sınırlı biçimiyle işçilerin kontrolü, işçilerin ekonomi dışı konularda gittikçe artan taleplerine bir cevap olarak sunuluyor.

İspanya’daki toplumsal devrimde olduğu gibi, işçilerin güçlerini kolektifleştirme ve federasyon yoluyla uygulaması olan işçilerin özyönetimi, çok farklı bir şeydir. Özyönetim, işçilerle kapitalist patronları arasında yeni bir uzlaşma biçimi değil, tam tersine, işçilerin müdürlerini devirip kendi yönetimlerini ve iş yerlerindeki üretimin yönetimini kendi ellerine aldığı

bir süreçtir. Özyönetim, iş yerindeki bütün işçilerin örgütlenerek işçilerin konseyi ya da fabrika komitesi (ya da tarım kolektifi) oluşturması ve kararları patronların ya da müdürlerin değil, bu meclislerin almasıdır. Özyönetim, gücün, işçilerin kendilerinden bürokratik hiyerarşide yukarı doğru çekilmesine de izin vermez. İşçiler, gücü temsiliyet yoluyla devrettikleri zaman, bunu sadece başka bir işçiye ve belli bir amaç için yaparlar; her an geri çekebilirler.

İspanya'da toplumsal devrim tam başarıya ulaşacak kadar yaşamadı; devrim, tümüyle işçilerin özyönetimine kavuşmadan durduruldu. Fakat işçilerin mücadelesinde beliren hedef, ideal, yeterince netti.

Anarşist Kütüphane

Augustin Souchy
Endüstride işçilerin Özyönetimi
Anarşist Ekonomi Tartışmaları (19)
10.02.2016

Çeviri: Özgür Oktay - Bu yazı Meydan
Gazetesi'nin 31. sayısında yayımlanmıştır.

tr.anarchistlibraries.net